

Sateenkaariperheet^{ry}

Toimintasuunnitelma vuodelle 2014

1.	Johdanto	2
2.	Yhdistyksen yhteiskunnalliset tavoitteet.....	3
	Tavoitetilan kuvaus (pitkän aikavälin tavoitteet)	3
	Nykytilan kuvaus.....	3
	Yhteiskunnalliset tavoitteet vuodelle 2014.....	3
	Perhepoliittiset tavoitteet 2010–2015 ja 2015-2019	4
3.	Toimintaympäristöjen kehittäminen.....	5
	Jäsenet	5
	Koko kohderyhmä.....	5
	Vapaaehtoiset toimijat	7
	Yhteistyöverkostot.....	7
	Kansainvälinen toiminta	8
4.	Viestintä.....	9
	Ulkoinen viestintä.....	9
	Sisäinen viestintä	9
	Julkaisut	10
5.	Hankkeet.....	10
	Perhenetti-hanke 2011-2014	10
	Sateenkaariperheiden lasten ja vanhemmuuden haavoittuvuudet ammattilaisten tietoisuuteen -hanke (koulutushanke) 2012-2015	10
	Grundtvig-hanke: Being an LGBT Parent as an Experience of Democracy and Active Citizenship (EU-hanke) 2012-2014.....	11
	Kaikkien perheiden Suomi -hanke 2013-2016.....	11
	Sateenkaariparit -hanke 2014-2017	11
6.	Koulutus.....	12
7.	Neuvontatoiminta	13
8.	Vertais- ja tukitoiminta.....	13
9.	Leiritoiminta	18
10.	Hallinto	19
	Talous	20
	Henkilöstö.....	20
11.	Tapahtumakalenteri	21

1. Johdanto

Sateenkaariperheet ry on lastensuojelu- ja perhejärjestö, joka tekee

- Ihmisoikeustyötä
- Perhepolitiikan kehittämistyötä
- Lapsi-, nuoriso- ja perhetyötä
- Sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluiden kehittämistyötä
- Moninaisuuskasvatustyötä

Sateenkaariperheet ry kuuluu jäsenenä Lastensuojelun Keskusliittoon, Setaan, Sosteen, Parisuhdekeskus Kataja ry:hyn, Nelfaan (Network of European LGBT Families Association) ja Ilgaan (International LGBTI Association).

Yhdistyksen tarkoituksena on sääntöjensä mukaan toimia Suomen sateenkaariperheiden lasten ja vanhempien ja perhettä suunnittelevien sekä vanhemmuudesta, huoltajuudesta ja kasvattajuudesta kiinnostuneiden ihmisten kontaktifoorumina, tukiryhmänä, oikeuksien puolustajana, tiedonvälittäjänä ja edunvalvojana. Yhdistyksen tavoitteena on laajentaa ns. perinteistä perhekäsitystä. Perhe-käsitteen tulisi kattaa enemmän siitä moninaisuudesta, joka todellisuudessa on olemassa. Tavoitteena on vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon silloin, kun käsiteltävänä on sateenkaariperheitä koskevia asioita. Ajatuksena on myös välittää asiallista ja paikkansapitävää tietoa koskien lesbo-, bi-, trans- ja homovanhempia ja heidän perheitään.

* * *

Vuonna 2014 valmistaudutaan vuoden 2015 eduskuntavaaleihin ja siihen liittyvään vaikuttamistyöhön valmistelemalla yhdistyksen perhepoliittisen tavoitteet vuosille 2014-2019.

Vuodelle 2014 haetaan rahoitusta kolmannen vakituisen työntekijän palkkaamiseen. Uuden vertaistoiminnan koordinaattorin myötä voidaan vastata esimerkiksi perhevalmennuksen ja leiritoiminnan kysynnän kasvuun sekä tukea paikallistoiminnan vapaaehtoistyötä aiempaa paremmin. Tämä toimintasuunnitelma on rakennettu niin, että se sisältää erilaiset suunnitelmat riippuen siitä, saadaanko rahoitus kolmannen työntekijän palkkaamiseen vai ei. Jos työtä jatketaan kahdella vakituisella työntekijällä, toimintoja karsitaan vuoden 2013 tasosta.

Yhdessä Parisuhdekeskus Katajan kanssa on haettu rahoitusta Sateenkaariparit-hankkeelle, joka käynnistetään keväällä 2014. Hanke tukee erinomaisesti jo muutama vuosi sitten valittua strategiaa vahvistaa sateenkaariperheiden hyvinvointia parisuhdetta tukemalla.

2. Yhdistyksen yhteiskunnalliset tavoitteet

Tavoitetilan kuvaus (pitkän aikavälin tavoitteet)

Sateenkaariperheet ry:n pitkän aikavälin tavoitteena on edistää suomalaisen yhteiskunnan kehitystä sellaiseen suuntaan, jossa kaikkia perheitä pyritään tukemaan heidän tarpeidensa mukaan riippumatta heidän perheensä kokoonpanosta tai muodosta. Sateenkaariperheiden osalta tämä tavoite konkretisoituu ainakin seuraavilla tavoilla.

- Suomalainen yhteiskunta ja kulttuuri arvostavat kunkin perheen yksilöllistä perhe-elämää
- Jokaisen lapsen kasvua, perheen vanhemmuutta ja parin parisuhdetta tuetaan
- Suomalainen lainsäädäntö huomioi sateenkaariperheet yhdenvertaisesti oikeuksissa, velvollisuuksissa ja etuuksissa
- Lainsäätäjä huomioi perheiden moninaisuuden aina uutta lakia säätäessään
- Valtiovallalla on tarkkaa ja pitkäaikaista tutkimustietoa sateenkaariperheiden hyvinvoinnista ja tarpeista
- Sateenkaariperheiden hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta seurataan ja edistetään koordinoitusti valtiovallan toimesta osana jatkuvaa ja hyvin resursoitua valtion seksuaali- ja sukupuolivähemmistöpolitiikkaa
- Sateenkaariperheiden yhdenvertaisuutta valvoo siihen nimetty viranomainen
- Seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen ja perheiden moninaisuutta esiin tuovaa moninaisuuskasvatusta tehdään julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyönä
- Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen hyvinvoinnin ja oikeuksien edistämistä ei ole jätetty muutaman pienen järjestön vastuulle vaan sitä tehdään koordinoitusti julkishallinnon ja hyvin resursoitun ja laaja-alaisen kolmannen sektorin toimesta.
- Julkisessa keskustelussa sateenkaariperheistä puhutaan asiallisesti
- Sateenkaariperheet ry on aktiivinen järjestö, joka jatkaa vaikuttamistyötään perhepolitiikassa, ja jolla on resursseja osallistua lastensuojelun kehitystyöhön ja kohderyhmän perheiden neuvonta- ja kuntouttavaan työhön.

Nykytilan kuvaus

- Sateenkaariperheissä elää tuhansia lapsia ja määrä on kiihtyvässä kasvussa. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluu yhtä paljon ihmisiä kuin suomenruotsalaiseen vähemmistöön.
- Tästä huolimatta julkishallinnolla ei ole minkäänlaista seksuaali- ja sukupuolivähemmistöpolitiikkaa
- Tutkimukseen, kehittämiseen, kulttuuriseen toimintaan ja edunvalvontaan ei ole asetettu mitään julkisia resursseja (vrt. mikä muu tahansa vähemmistö)
- Sateenkaariperheiden perhesuhteet ovat edelleen pitkälti juridisesti turvattomia esimerkiksi useamman kuin kahden vanhemman perheissä
- Kaikilla sateenkaariperheiden lapsilla ei ole tapaamisoikeutta tosiasiallisiin vanhempiinsa
- Sateenkaariperheiden perhevapaat ovat suurelta osin uudistamatta
- Sateenkaariperheet eivät käytä perhepalveluita samassa määrin kuin muu väestö
- Erityisesti erotilanteissa sateenkaariperheiden lapsen ja vanhemmat jäävät suurimmaksi osaksi palvelujärjestelmän ja monen perheen tilanteessa myös lainsäädännön suojan ulkopuolelle.

Yhteiskunnalliset tavoitteet vuodelle 2014

- Vakiinnutetaan vaikuttamisyhteistyö Monimuotoiset perheet -verkoston kanssa osana Kaikkien perheiden Suomi -hanketta.

- Vaikutetaan Kelan ja julkisten hedelmöityshoitoklinikoiden käytäntöihin ja ratkaisuihin niin, että sateenkaariperheet saisivat tulevaisuudessa kaikki hedelmöityshoidot (inseminaatiohoidot mukaan lukien) myös julkisilta klinikoilta ja kaikki hoidot saataisiin tasavertaisesti korvattavuuden piiriin.
- Seurataan isyyslain eduskuntakäsittelyä, varmistetaan että sateenkaariperheiden oikeudet otetaan mukaan uudistukseen viimeistään eduskuntakäsittelyvaiheessa ja käydään asiasta aktiivista julkista keskustelua.
- Osallistutaan adoptiolautakunnan täysistunnon työskentelyyn kutsuttuna asiantuntijajäsenenä. Valmistaudutaan avioliittolain voimaantuloon keskustelemalla adoptiotoimijoiden kanssa mies- ja naisparien yhteisestä perheen ulkopuolisesta adoptiosta. Etsitään uusia sateenkaariperheet hyväksyviä adoptiokontakteja ulkomailta ja ehdotetaan suomalaisille toimijoille yhteistyötä heidän kanssaan.
- Seurataan sijaissynnytyksiä koskevan lainsäädännön kehittymistä. Pyritään varmistamaan, että sijaissynnytyislainsäädännön säätäminen kuuluu Suomen seuraavaan hallitusohjelmaan.
- Seurataan avioliittolain eduskuntakäsittelyä ja voimaantuloa. Vaikutetaan eduskuntakäsittelyn aikana lain yksityiskohtiin ja kytketään uudistusta isyyslain uudistukseen.
- Tuodaan tapaamisoikeuslain uudistamisen tarvetta esiin julkisessa keskustelussa yhteistyössä Monimuotoiset perheet -verkoston kanssa.
- Seurataan hallitusohjelman mukaisen perhevapaauudistuksen valmistelua ja mahdollista eduskuntakäsittelyä koskien perheiden monimuotoisuutta perhevapaissa. Varmistetaan, että sateenkaariperheiden tilanne todella huomioidaan uudistuksen yhteydessä.
- Käynnistetään keskustelua useamman kuin kahden vanhemman mahdollisuudesta juridiseen vanhemmuuteen.
- Toimitaan sateenkaariperheiden vapaan liikkuvuuden puolesta Euroopassa yhteistyössä Nelfan kanssa ja osana Eu-rahoitteista kumppanuushanketta, joka toimii ajalla 2012-2014.

Perhepoliittiset tavoitteet 2010–2015 ja 2015-2019

Sateenkaariperheet ry:n vuosikokous vahvisti 13.2.2010 yhdistyksen poliittiset tavoitteet vuosille 2010–2015. Tavoitteet tiivistyivät kymmeneksi kohdaksi. Yksityiskohtainen ohjelma löytyy yhdistyksen kotisivuilta.

- Perhevapaat ja -etuudet tasapuolisiksi
- Yhdenvertainen avioliitto
- Samaa sukupuolta olevien avoparien lapsiperheet otettava huomioon lainsäädäntöä kehitettäessä
- Tapaamisoikeus voitava harkita kaikissa tilanteissa
- Useamman vanhemman juridinen vanhemmuus mahdollistettava
- Äitiysolettama luovutettuja sukusoluja hedelmöityshoidoissa käyttäneillä naispareilla
- Trans-ihmisten lapsiperhe-elämän haasteita purettava
- Uuden adoptiolain katsottava tulevaisuuteen
- Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöpolitiikka sekä vähemmistövaltuutettu
- Kaikkien perheiden Eurooppa

Vuonna 2014 vahvistetaan keväällä vuosikokouksessa yhdistyksen uudet perhepoliittiset tavoitteet kaudelle 2015-2019. Nämä tavoitteet ohjaavat yhdistyksen vaikuttamistyötä seuraavalla hallituskaudella. Uudet tavoitteet tiedotetaan laajasti ennen kesän 2014 puoluekokouksia ja pyritään saamaan tavoitteet mukaan puolueiden vaaliohjelmiin. Oman perhepoliittisen ohjelman lisäksi vuonna 2014 työstetään Kaikkien perheiden Suomi -hankkeen yhteiset eduskuntavaalitavoitteet yhdessä Monimuotoiset perheet -verkoston kanssa.

3. Toimintaympäristöjen kehittäminen

Jäsenet

Sateenkaariperheet ry:n kaikkien jäsenmaksun maksaneiden jäsenten määrä oli vuoden 2012 lopussa 477 jäsentä (vuoden 2011 lopussa 407 jäsentä, vuoden 2010 lopussa 374). Vuonna 2013 luku tulee jälleen selvästi ylittymään. Jäsenten määrää kasvaa nykyisestään edelleen kun yhdistyksen toiminta laajenee, tavoitetaan yhä enemmän perheitä ja annetaan osallistumismaksuista jäsenalennuksia ja tarjotaan jäsenetuja. Lisäksi Sateenkaariperheiden perhevalmennus uutena toimintamuotona on tuonut yhdistykselle paljon lisää jäseniä.

Myös kohderyhmän tosiasiallinen koko kasvaa voimakkaasti. Toimintansa kautta yhdistys tavoittaa satoja henkilöitä, jotka eivät ole yhdistyksen jäseniä. Kyselyiden mukaan suurin osa toimintaa osallistuvista ei jostain syystä ole jäseniä. Osa tapaamisista käyvistä ihmisistä varoo ehkä leimautumista jättäytymällä pois jäsenyydestä. Yhdistyksen keskustelufoorumille on kirjautunut yli tuhat henkeä. Yhdistyksen jäsenmäärä tulee todennäköisesti moninkertaistumaan seuraavan kymmenen vuoden aikana perustuen sateenkaariperheiden yleisen määrän kasvuun tulevaisuudessa.

Toimenpiteet:

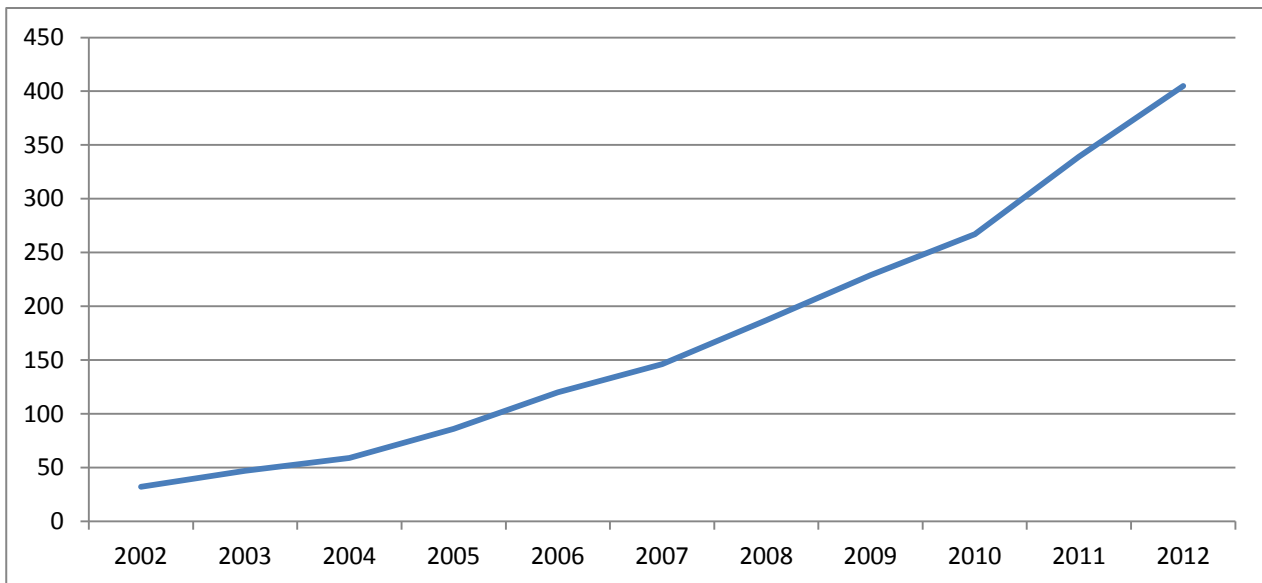
Kehitetään jäsenhallintajärjestelmiä rekisterin ja maksupalveluiden osalta. Kehitetään uusille jäsenille lähetettävää uuden jäsenen pakettia. Jatketaan vuosittaisen jäsenkyselyn tekemistä. Tarkoituksena on kerran vuodessa kerätä dataa jäsenistön toiveista yhdistyksen toiminnan suhteen, mutta myös jäsenperheiden yhteiskunnallisesta tilanteesta, palvelukokemuksista ja -tarpeista. Rekrytoidaan uusia jäseniä kaikissa itse järjestettävissä tapahtumissa, Facebookissa, uusien nettisivujen rekrytointisivulla ja yhteistyössä Setan kanssa.

Koko kohderyhmä

Sateenkaariperheiden määrää suomalaisessa yhteiskunnassa on vaikeaa arvioida tarkasti. Tilastoissa näkyvät ainoastaan ne ydinperheet muotoiset perheet, joissa vanhemmat ovat rekisteröidyssä parisuhteessa keskenään, ja joissa lapset asuvat virallisesti heidän luonaan. Vuonna 2006 tehdystä tutkimuksesta ja arkikokemuksesta tiedämme, että ydinperheet ovat vähemmistössä sateenkaariperheiden joukossa ja heidänkin joukostaan vain vähemmistö on rekisteröinyt suhteensa, ilmeisesti syrjinnän pelosta. Tällä perusteella on mahdollista arvioida, että sateenkaariperheissä elää tällä hetkellä muutamia tuhansia alaikäisiä lapsia.

Tilastokeskuksen tilastoissa näkyvät sellaiset lapsiperheet, joissa rekisteröidyn parin kanssa samassa kotitaloudessa elää vakituisesti alaikäisiä lapsia. Monestakin syystä nämä ovat vain pieni vähemmistö sateenkaariperheistä, mutta luvut kuvaavat erinomaisesti perheiden määrän kasvua. Trendi on sekä nouseva että kiihtyvä. Perheiden määrä on kymmenkertaistunut kymmenessä vuodessa ja lähes kaksinkertaistunut kahdessa vuodessa. Tällä perustellaan myös vertaistoiminnan koordinaattorin palkkaamisen tarvetta.

Kuvio 1: Perhemuototilasto. Perheet, joissa rekisteröidyn parin taloudessa elää alaikäisiä lapsia.

Lähde: Tilastokeskus. Perhetilasto 2012. Julkaistu 24.5.2013.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluu yhtä monta yksilöä kuin suomenruotsalaiseen vähemmistöön. Tutkimuksista tiedetään, että yli puolet heistä toivoo saavansa lapsia. Vaikka on todennäköistä, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt tulevat aina lapsiperheellistymään jonkin verran harvemmin kuin muut, voidaan kuitenkin varovaisestikin arvioida, että seuraavan kymmenen vuoden aikana sateenkaariperheiden osuus kaikista perheistä kasvaa ainakin yhteen prosenttiin, jolloin alaikäisiä lapsia olisi sateenkaariperheissä yli 10 000.

Sateenkaariperheet on kohderyhmänä aivan erityisen tuen ja neuvonnan tarpeessa. Sateenkaariperheet kohtaavat arjessaan valtavan suuren määrän pienempiä ja suurempia vastoinkäymisiä kun käytännössä kaikki lait, etuudet ja koko palvelujärjestelmä on suunniteltu heteroydinperheideaalin pohjalta. Tämä ei aiheuta pelkästään ”perheen ulkoisia” haasteita vaan toimimaton juridinen ja palvelujärjestelmä vaikeuttaa ”perheen sisästäkin” dynamiikka. Lisäksi perheet kohtaavat omassa lähipiirissään usein sosiaalista epäluuloa ja painostusta.

Toimenpiteet:

Suurin osa jäsenistöstä ja palveluita käyttävistä muista vanhemmista on naisia. Miehiä tavoitetaan kuitenkin erityisesti miehille kohdennetulla toiminnalla. Jäsenistössä painottuvat myös pienten lasten perheet ja perheet, joiden lapset eivät ole syntyneet heterosuhteessa. Vanhempien lasten perheitä pyritään tavoittamaan varhaisnuorten ja nuorten oman toiminnan kautta. Leirien ja tapaamisten ohjelmaa pyritään vaihtelevaan niin, että monenlaiset erilaiset sateenkaariperheet saisivat jotain tapahtumista itselleen.

Kohderyhmän tavoittamisessa Sateenkaariperheet ry pyrkii vuonna 2014 erityisesti kasvattamaan edelleen varhaisnuorille ja nuorille suunnattua toimintaa sekä lisäämään uusperheiden huomioimista. Myös esikouluikäisten lasten toimintaa mietitään koululaisten toiminnan ja pienten lasten perheiden toiminnan oheen. Jos avustusta saadaan vertaistoiminnan koordinaattorin palkkaamiseen, selvitetään myös tarve tukea lapsettomuudesta kärsiviä sateenkaariperheitä ja -pareja.

Vapaaehtoiset toimijat

Henkilökunnan palkkaaminen yhdistykseen vuonna 2012 ei ole vähentänyt vapaaehtoisen työn tarvetta yhdistyksessä vaan henkilökunta päivittäin antaa paremmat mahdollisuudet kehittää vapaaehtoistyötä kouluttamalla, innostamalla, palkitsemalla ja kehittämällä. Toiminnan laajentuessa myös vapaaehtoisten toimijoiden tarve kasvaa. Henkilöstön palkkaaminen on näkynyt jo vapaaehtoistoiminnan entistä laajempina aktivoitumisena ennen kaikkea paikallistasolla.

Toimenpiteet:

Palkataan vertaistoiminnan koordinaattori, jonka tehtäviin kuuluu vapaaehtoisten vertaisohjaajien kouluttaminen ja tukeminen.

Vuonna 2014 jatketaan vuonna 2012 aloitettuja säännöllisiä kehittämispäiviä paikallistiimeille. Kehittämispäivät järjestetään kerran vuodessa, vuonna 2014 maaliskuussa vuosikokouksen yhteydessä. Kullakin tapaamispaikkakunnalla työskentelee yksi tai useampia henkilöitä paikallistiimeissä. Etsitään paikallistiimeihin lisää vapaaehtoisia, tarjotaan paikallistiimeille koulutusta ja tarjoillaan heille ideoita miten toimia paikallistasolla. Pyritään edistämään myös vaikuttamis- ja koulutustyötä paikallistasolla eduskuntavaalien alla. Etsitään paikallistason toiminnalle rahoitusta myös kunnista. Tuetaan paikallistoimintaa henkilöstön aktiivisella tuella ja yhteydenpidolla.

Hallitustyöskentelyä kehitetään ja hallituksen kulujen seuranta tarkennetaan. Hallituksen ja hallituksen työryhmien ja toimikuntien jäsenille järjestetään loppuvuodesta kiitostilaisuus.

Perhenetti-hankkeen vapaaehtoisten määrää kasvatetaan uusien koulutusten myötä ja mahdollistetaan Sateenkaariperheiden omien vapaaehtoisten tehokas keskinäinen työskentely hankkeessa. Järjestetään hankkeen omille vapaaehtoisille koulutusta sateenkaariperheasioista sekä virkistytymistä.

Vapaaehtoisten rekrytointia tehostetaan järjestämällä jokaisella leirillä tuokio, jolloin esitellään yhdistyksen toimintaa ja tuodaan konkreettisesti esiin erilaisia tapoja, joilla voi osallistua yhdistyksen toimintaan. Jäsenkirjeessä esitellään konkreettisia tapoja, joilla voi osallistua.

Yhteistyöverkostot

Monimuotoiset perheet -verkosto

Monimuotoiset perheet -verkostoon kuuluvat Sateenkaariperheet ry:n lisäksi Adoptioperheet ry, Familia Club ry, Lapsikuolemaperheet KÄPY ry, Perhehoitoliitto ry, Simpukka lapsettomien yhdistys ry, Suomen Monikkoperheet, Suomen Nuoret Lesket ry, Suomen Uusperheet ja Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry.

Toimenpiteet:

Jatketaan Kaikkien perheiden Suomi -yhteistyöhankkeen työtä hankesuunnitelman mukaisesti. Yhdistys vastaa hankkeen hallinnosta ja toiminnanjohtaja toimii hankkeen johtoryhmässä. Verkosto kokoontuu vähintään neljä kertaa toimintavuoden aikana koko päivän kehittämispäiville. Verkoston kanssa tehdään myös yhteisiä hankintoja esimerkiksi ohjelmistojen ja ostettujen palveluiden suhteen. Osallistutaan yhdessä sosiaali-, terveys- ja kasvatusalojen messuille ja tapahtumiin. Tehdään tiivistä yhteistyötä osana Perhenetti-hanketta. Tehdään koulutusyhteistyötä ja järjestetään koulutuksia ja osallistutaan kouluttajina tilaisuuksiin, jossa käsitellään perheiden moninaisuutta yleisesti.

Perhejärjestöjen yhteistyöfoorumiin kuuluu laaja joukko suomalaisia perhejärjestöjä ja kirkon perhetyö. Foorumi kokoontuu vuoden aikana ainakin kaksi kertaa. Tapaamisissa pohditaan jotain ajankohtaista perheteemaista aihetta. Järjestetään vuosittainen verkoston sisäinen seminaari keväällä 2014. Yhteistyöfoorumin työskentelyssä korostuu järjestöjen keskinäinen pohdinta ja ideointi.

Väestöliiton kanssa yhteistyössä käynnistettiin vuoden 2011 aikana **Perhenetti -hanke**, jolle on saatu RAY:n hankeavustusta. Hankkeessa kehitellään perheille tukipalveluita nettiin. Palvelusta on mahdollista saada asiantuntija-apua ja ohjattua vertaisapua myös monimuotoisille perheille. Sateenkaariperheet on mukana hankkeessa omalla osuudellaan. (Lisätietoja luvussa hanketoiminnasta)

Parisuhdekeskus Kataja ry:n kanssa yhteistyössä kehitetään ja toteutetaan Sateenkaariperheiden parisuhdetoimintaa ja järjestetään yhteistyössä parisuhdepäivät marraskuussa 2014. Vuonna 2014 käynnistetään myös yhteinen Sateenkaariparit -hanke (ks. hanke-luku).

Ensi- ja turvakotien liiton EroNeuvo -hankkeen kanssa yhteistyössä järjestetään koulutusta eroauttamisen ammattilaisille ja järjestetään Vanhemman Neuvo -tilaisuuksia sateenkaariperheiden eron jälkeisen vanhemmuuden tukemiseksi.

Seta ry:n kanssa tehdään yhteistyötä ennen kaikkea yhteiskunnallisessa vaikuttamistyössä ja tiedottamisessa. Osallistutaan Setan kokouksiin ja jäsenjärjestöille suunnattuihin tapahtumiin ja koulutuksiin.

Syksyllä 2012 OKM:n avustuksella käynnistyneen koulutushankkeen (erillinen toimintasuunnitelma, liitteenä) yhteistyökumppaneina toimivat Katajan ja EroNeuvon lisäksi Metropolia, Seta, Trasek, Regnbågsankan ja joukko Setan paikallisjärjestöjä.

Muita yhdistyksen tärkeimpiä yhteistyökumppaneita ovat perhe- ja lastensuojelujärjestöt, ev.-lut. kirkon lapsi- ja perhetyö, puolueet, THL, STM, SM, UM ja OPM sekä useiden kuntien lapsi- ja perhetyö, joihin pidetään aktiivista yhteyttä. Uutena yhteistyökumppanina on ollut Tahdon2013-kampanjan takana oleva Tasa-arvoinen Suomi ry.

Kansainvälinen toiminta

Kansanvälistä toimintaa tukee myös UM ja komissio.

Nelfa

Toimitaan aktiivisesti Euroopan sateenkaariperheyhdistysten kattojärjestössä Nelfassa, jonka hallituksen varapuheenjohtajana toimii yhdistyksen toiminnanjohtaja. Nelfa perustettiin virallisesti vuonna 2012 ja on toiminut verkostona vuodesta 2008 alkaen.

Toimenpiteet:

Osallistutaan yhdistyksen hallituksen kokouksiin aktiivisesti (rahoitusta haetaan UM:ltä). Ollaan mukana luomassa yhdistykselle toiminnan edellytyksiä Brysselissä. Osallistutaan seuraavan, vuonna 2014 Saksassa järjestettävän konferenssin ohjelman järjestämiseen. Järjestetään Nelfan toinen vuosikokous keväällä 2014 Hollannissa. Pyritään osallistumaan Nelfan vuosikokoukseen Rayn avustuksella, jollei saada muuta avustusta.

Yhdessä Nelfan ja muiden mantereiden sateenkaariperhejärjestöjen kanssa yhteistyössä järjestetään 4.5.2014 kolmas Kansainvälinen sateenkaariperhepäivä. Päivän kunniaksi kussakin maassa järjestetään sateenkaariperheille jotain sellaista iloista ohjelmaa, joka saa myös näkyvyyttä mediassa. Suomessa järjestetään päivän tapahtumia useammalla paikkakunnalla.

Ilga-Europe

Toimitaan aktiivisesti Euroopan hlbt-järjestöjen kattojärjestössä Ilga-Europessa. Tehdään yhteistyötä Ilga-Europan perhetoiminnan kanssa. Osallistutaan Ilga-Europan perheteemaisiin koulutuksiin ja tapahtumiin sekä vuosikokoukseen lokakuussa 2014. Huolehditaan, että Ilga-Europe tekee tiivistä yhteistyötä Nelfan kanssa.

Grundtvig-hanke: Being an LGBT Parent as an Experience of Democracy and Active Citizenship

Ks. luku Hankkeet.

4. Viestintä

Ulkoinen viestintä

Yhdistyksen ulkoinen viestintä pyrkii ensisijaisesti viemään yhdistyksen voimassa olevia perhepoliittisia tavoitteita poliittisten toimijoiden ja palveluntarjoajien tietoon eri tavoin. Jatketaan aktiivisen mediatyöskentelyn tekemistä yhdistyksen tavoitteiden saavuttamiseksi ja nostamiseksi julkiseen keskusteluun. Tehdään julkilausumia yksin ja yhdessä Monimuotoiset perheet -verkoston ja muiden kumppanien kanssa. Haetaan annetuille lausunnoilla näkyvyyttä mediassa. Kirjoitetaan lehtien mielipidepalstoille.

Toimenpiteet:

Vuonna 2014 uusittavien perhepoliittisten tavoitteiden 2015-2019 tiedottamiseen varataan paljon resursseja. Vuoden 2013 alusta otettiin käyttöön yhdistyksen uusi visuaalinen ilme, joka sisältää nettisivujen, käyntikorttien, kirjepohjien, Facebook-sivuston, esitteiden ja muiden materiaalien yhtenäisen ilmeen. Visuaalisen ilmeen käyttöönottoa jatketaan vuonna 2014 painattamalla uuden ilmeen mukainen yleisesite, juliste ja roll-up. Yhdistys välittää tietoa lapsiperheiden moninaisuudesta sekä omasta toiminnastaan myös jakamalla esitteitään, tekemällä koulutuskäyntejä sekä osallistumalla erilaisiin seminaareihin ja tapahtumiin. Olennainen osa toimintaa on myös yhdistykselle osoitettuihin tiedusteluihin vastaaminen, opinnäytetöiden haastatteluihin vastaajien hakeminen ja muu tiedon välitys.

Sisäinen viestintä

Uutiskirjettä julkaistaan kerran kuukaudessa ja se lähetetään kaikille jäsenille ja julkaistaan yhdistyksen kaikilla sähköisillä foorumeilla. Uutiskirjettä lähetetään myös sidosryhmärekisterin 500 yhteystyökumppanille. Sisäistä tiedotusta hoidetaan uutiskirjeen lisäksi myös nettisivujen, Facebookin ja verkkokeskustelufoorumin kautta. Foorumille on rekisteröitynyt yli tuhat käyttäjää. Paikallistiimien aktiiviset toimijat tavoitetaan paikallistiimien postituslistan kautta. Kullakin alueella toimii yhdyshenkilö, joiden sähköpostit ovat yhtenäistetty muotoon kaupunki@sateenkaariperheet.fi.

Julkaisut

Vuonna 2014 julkaistaan päivitetty yhdistyksen yleisesite uudella visuaalisella ilmeellä.

5. Hankkeet

Sateenkaariperheet ry toimii useassa hankkeessa hallinnoijana tai kumppanina.

Perhenetti-hanke 2011-2014

Väestöliitto käynnisti vuonna 2011 Perhenetti-hankkeen Raha-automaattiyhdistyksen avustuksella. Sateenkaariperheet ry on hankkeessa mukana yhteistyökumppanina ja saa pienen avustuksen Väestöliiton kautta hankkeeseen osallistumisesta. Perhenetti-hankkeessa luodaan internetissä toimiva ohjattuun vertaistukeen perustuva palvelu pikkulapsiperheille (Perheaikaa.fi). Tarjottavat palvelut kehitetään hankkeen myötä. Niitä ovat ainakin erilaiset internetissä toimivat, ohjatut vertaistukiryhmät sekä nettikurssit vanhemmille.

Toimenpiteet:

Sateenkaariperheet toteuttaa vuoden 2014 aikana Perheaikaa.fi -palvelussa lukuisia ohjattuja sateenkaariperheiden vertaisryhmiä, joiden teemat valitaan sen mukaan, että ne vastaisivat mahdollisimman hyvin erilaisten sateenkaariperheiden tarpeita. Lisäksi jatketaan kuukaudessa yhdistyksen neuvontapalvelu toteuttamista live-chatina Perheaikaa.fi -palvelussa. Sateenkaariperheiden perhevalmennuksen sisällöistä muokataan Perhenetin alustalla julkaistava nettikurssi perheille. Aletaan myös toteuttaa pitkäkestoisempia suljettuja nettiryhmiä. Vuoden aikana osallistetaan perhenetti-hankkeeseen entistä useampia sateenkaariperheellisiä vapaaehtoisia uusien nettivertaisohjaajien myötä. Tuetaan sateenkaariperheellisten nettivertaisohjaajien yhteistyötä ja Perheaikaa.fi -palvelun sateenkaariperhe-erityisten sisältöjen luomista. Jatketaan artikkeleiden ja kuukausittaisen blogikirjoituksen julkaisemista Perheaikaa.fi -palvelussa. Vuoden aikana järjestetään palvelussa neljä reaaliaikaista nettiluentoa.

Perhenetti-hankeella on oma toimintasuunnitelmansa, jota Sateenkaariperheiden osuus hankkeesta noudattaa. Väestöliitto toimittaa Perhenetti-hankkeen toimintasuunnitelman Raylle.

Sateenkaariperheiden lasten ja vanhemmuuden haavoittuvuudet ammattilaisten tietoisuuteen - hanke (koulutushanke) 2012-2015

OKM:n rahoittaman koulutushankkeen tavoitteena on järjestää lasten ja perheiden kanssa työskenteleville koulutusta sateenkaariperheiden kohtaamisesta, erityistarpeista ja haavoittuvuuksista. Hankkeen aikana järjestetään koulutuksia noin kymmenellä paikkakunnalla ympäri Suomen (ei Helsingissä). Kullakin paikkakunnalla järjestetään oma, avoin koulutustilaisuus ja sen lisäksi lukuisia koulutustilaisuuksia yhdessä kaupunkien ja muiden suurten palveluntarjoajien kanssa. Yhteensä tavoitetaan 3600 lasten ja perheiden kanssa työskentelevää ammattilaista. Hanke toteuttaa hallituksen lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman tavoitteita ja saa 160 000 euron avustuksensa tämän ohjelman toteuttamiseen suunnatuista rahoista.

Hankkeeseen on palkattu täysiaikainen koulutus suunnittelija toukokuun 2015 loppuun saakka. Hankkeen erillinen toimintasuunnitelma on liitteenä.

Grundtvig-hanke: Being an LGBT Parent as an Experience of Democracy and Active Citizenship (EU-hanke) 2012-2014

Jatketaan vuosille 2012-2014 ulottuvan komission rahoittaman hankkeen toteuttamista. Kyseessä on Grundtvig-ohjelman oppimiskumppanuushanke, jossa on mukana viisi sateenkaariperhejärjestöä. Hanke toteutetaan tiiviissä yhteistyössä Nelfan kanssa. Hankkeella on oma toimintasuunnitelmansa.

Toimenpiteet:

Osallistutaan hankkeen kahteen konferenssiin / workshopiin vuoden 2014 aikana. Toteutetaan eurooppalaisille sateenkaariperheille suunnattuja materiaaleja ja workshoppeja, joilla vahvistetaan heidän toimijuuttaan eurooppalaisessa toiminnassa sateenkaariperheiden aseman parantamiseksi. Toteutetaan suomalaisille perheille suunnattu workshop paikallistoiminnan kehittämispäivien yhteydessä.

Kaikkien perheiden Suomi -hanke 2013-2016

Hankkeen tavoitteena on perheiden monimuotoisuutta koskevan olemassa olevan tiedon kerääminen verkoston järjestöistä ja työkalujen kehittäminen uuden tiedon synnyttämiseksi. Kerätty tieto koostetaan yhteen erilaisiksi julkaisuiksi suunnattavaksi päättäjille, ammattilaisille ja perheille. Lisäksi tavoitteena on perheitä koskevan innovatiivisen vaikuttamisen tapojen kehittäminen ja toteuttaminen. Hankkeen aluksi määritellyt perhepoliittiset tavoitteet ovat: perhevapaajärjestelmä huomioi monimuotoiset perheet, perheet saavat enemmän tukea eri elämäntilanteissaan ja lapsille varmistetaan oikeus tavata kaikkia tosiasiallisia vanhempiaan. Hanke on Monimuotoiset perheet -verkoston yhteinen hanke. Sitä johtaa verkoston järjestöjen toiminnanjohtajista koostuva johtoryhmä ja hallinnoi Sateenkaariperheet ry. Hankkeen erillinen toimintasuunnitelma on liitteenä.

Sateenkaariparit -hanke 2014-2017

Sateenkaariparit-hankkeen hallinnoinnista vastaa Kataja-Parisuhdekeskus ry. Sateenkaariperheet ry toimii hankkeen pääkumppanina.

Projektin päätavoitteena on tuottaa sekä tarjota ennaltaehkäisevää ja parisuhdetta vahvistavaa toimintaa sekä materiaalia sateenkaaripareille. Sateenkaariparien hyvinvointia vahvistavien järjestöjen käyttöön kehitetään, koulutetaan ja vakiinnutetaan vertaisohjaajakoulutus sekä kouluttajakoulutus materiaaleineen. Sateenkaaripareja rohkaistaan parisuhdetta vahvistavaan vapaaehtoiseen vertaistoimintaan. Projektilla tuetaan parisuhteiden yhdenvertaisuuden toteutumista.

Päätavoitteeseen pyritään:

- rakentamalla yhteistyöverkosto sateenkaaripareja kohtaavien toimijoiden kanssa
- luomalla toimintamallit kohderyhmän parisuhteiden tueksi
- tuottamalla materiaalia sateenkaariparien parisuhteen teemoista
- liittämällä projekti osaksi valtakunnallisia Parisuhdepäiviä koko hankkeen ajan
- jakamalla materiaalia eri toimijoille ja rohkaisemalla heitä asian esillä pitämiseen
- rohkaisemalla ja aktivoimalla sateenkaaripareja mukaan vapaaehtoiseen vertaistoimintaan

- viestinnällisillä toimenpiteillä.

Projekti toimii yhteistyöverkostossa ja siinä luodaan toimintamalli, joka mahdollistaa sateenkaaripareille yhdenvertaiset vahvistavat ja ennaltaehkäisevät parisuhdepalvelut. Sateenkaariparien kanssa toimiville järjestöille tuotetaan hankkeen aikana toimintamallit:

- kaksi erilaista luentosisältöä
- kaksi eri aiheista seminaaripäivää
- yksi vapaaehtoisten vertaisohjaajien ohjaaman parisuhderyhmän rakenne
- vapaaehtoisten ohjaajakoulutus, kouluttajakoulutus sekä ohjaajanopas

Lisäksi toteutetaan:

- tiedotustilaisuus
- parisuhderyhmiä yhteistyössä hankkeen yhteistyökumppaneiden kanssa
- seminaaripäivä, jonka suunnittelussa vapaaehtoiset ovat mukana
- 2 luentotilaisuutta, joiden ohjelmasta osa on vapaaehtoisten vastuulla.
- yksi seminaari-/koulutuspäivä vapaaehtoisille ohjaajille
- vapaaehtoisten ohjaajakoulutus sekä kouluttajakoulutus

Sateenkaariparien parisuhteisiin liittyvät asiat ovat esillä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille suunnatuilla vuosittaisilla Parisuhdepäivillä koko hankkeen ajan. Hankkeen erillinen toimintasuunnitelma on liitteenä.

6. Koulutus

Koulutuksen tavoitteena on lisätä erityisesti ammattihenkilöstön tietämystä ja kokemusta sateenkaariperheistä. Koulutuksen avulla pyritään luomaan perheille väylä yhä tasa-arvoisempaan ja hyväksyvämpään yhteiskuntaan. Vuosien 2012-2015 aikana koulutustoimintaa kehitetään laajasti koulutushankkeen myötä (ks. luku Hankkeet ja koulutushankkeen oma toimintasuunnitelma). Kouluttamisesta vastaavat toiminnanjohtaja, järjestösihteeri, koulutussuunnittelija, yhteistyökumppaneiden asiantuntijat, hallituksen jäsenet ja sateenkaariperhekouluttajaryhmä, joka koostuu sateenkaariperheellisistä kokemuskouluttajista. Vuoden 2014 aikana osallistutaan kaikkiin pyydettyihin koulutuksiin ammattilaisille, opiskelijoille ja koululaisille. Lisäksi tarjotaan aktiivisesti yhdistyksen ja kumppaneiden asiantuntemusta ammatillisiin suur tapahtumiin, suurten toimijoiden seminaareihin ja yhteiskunnallisesti merkittäviin tapahtumiin osana koulutushankkeen toimintaa. Maaliskuussa 2014 järjestetään koko päivän koulutus parisuhde- ja eroauttamisen ammattilaisille. Tarkemmat koulutustoiminnan tavoitteet ja toimenpiteet koulutushankkeen erillisessä toimintasuunnitelmassa.

7. Neuvontatoiminta

Lainsäädännössä on viime vuosina tapahtunut monia edistysaskeleita, joiden myötä perheet ovat saaneet pääsyn ennen tavoittamattomissa oleviin etuuksiin ja juridisiin suhteisiin. Uuden lainsäädännön soveltaminen käytäntöön on kuitenkin osoittautunut monessa tilanteessa hyvin hankalaksi. Soveltamisongelmiin liittyviä kyselyitä vastaanotetaan yhdistyksessä koko ajan enemmän. Iso osa perhelainsäädäntöä ei edelleenkään huomioi sateenkaariperheitä, mikä aiheuttaa edelleen paljon vastoinkäymisiä perheille. Sateenkaariperheellisten lisäksi toimittajat ja opiskelijat etsivät jatkuvasti yhdistyksen neuvoja kirjoituksiinsa ja opinnäytetöihinsä.

Toimenpiteet:

Jatketaan syksyllä 2012 aloitetun neuvontapalvelun toimintaa. Neuvontaa tarjotaan kaksi kertaa viikossa puhelimesta, kerran kuukaudessa Perheaikaa.fi-palvelun live-chatissa ja info@sateenkaariperheet.fi - sähköpostiosoitteessa. Näillä kanavilla neuvontaa toteuttaa ennen kaikkea järjestösihteeri (vertaistoiminnan koordinaattori, jos hänen palkkaamiseen saadaan rahoitusta). Jatketaan neuvontapalvelun tiedottamista. Neuvontatehtävää toteuttavat lisäksi muut työntekijät, hallituksen puheenjohtaja ja jäsenet. Lisäksi paikallistiimien merkitys neuvoina paikallisessa toiminnassa on korvaamaton. Neuvoa hakevat perheiden lisäksi opiskelijat, ammattilaiset ja toimittajat. Vuonna 2012 toteutettiin noin 820 neuvontatapahtumaa.

8. Vertais- ja tukitoiminta

Yhdistyksen keskeisiä vertais- ja tukitoiminnan muotoja ovat paikalliset perhetapaamiset ja ryhmät, valtakunnallinen perheleiritoiminta (ks. oma luku), sateenkaariperheiden perhevalmennustoiminta, Perhenetti-hankkeen ohjatut vertaistukiryhmät (ks. hankkeet), koululaisten oma toiminta ja oma keskustelufoorumi, parisuhdekurssit ja -ryhmät, eron jälkeisen vanhemmuuden tukeminen (Vanhemman Neuvo -ryhmät), yhdistyksen oma nettikeskustelufoorumi ja erilaiset muut vertaistapaamiset. Vertaistoimintaa järjestetään valtakunnallisesti ja mahdollisimman monipuolisesti. Paikallisten yleisten perhetapaamisten lisäksi järjestetään erityisryhmien tapaamisia ja lukuisia vapaa-ajan toiminnan yksittäisiä tapaamisia.

Paikallistoiminta

Paikallistoimintaa järjestetään Helsingissä, Joensuussa, Jyväskylässä, Kuopiossa, Mikkelissä, Oulussa, Rovaniemellä, Tampereella ja Turussa. Paikallistoiminta on käynnistymisvaiheessa Kymenlaaksossa, Lahdessa, Porissa ja Lappeenrannassa. Jos saadaan avustus vertaistoiminnan kehittämiseen, kartoitetaan mielenkiintoa ja tarvetta perustaa paikallisryhmiä muissakin kaupungeissa. Kussakin kaupungissa toimii paikallistiimi tai yhteyshenkilö. Paikallistoiminnan tukeminen on edelleen yksi vuoden 2014 painopisteistä.

Vuonna 2014 jatketaan vuonna 2012 aloitettuja säännöllisiä kaksipäiväisiä kehittämisspäiviä paikallistiimeille. Kehittämisspäivät järjestetään kerran vuodessa, vuonna 2014 maaliskuussa, 22.-23.3.

Helsingissä vuosikokouksen yhteydessä. Etsitään paikallistiimeihin lisää vapaaehtoisia, tarjotaan paikallistiimeille koulutusta ja tarjoillaan heille ideoita miten toimia paikallistasolla. Pyritään edistämään myös vaikuttamis- ja koulutustyötä paikallistasolla. Jalkautetaan uudet perhepoliittiset tavoitteet paikallistason toimintaan. Jatketaan rahoituksen etsimistä paikallistoiminnalle myös kunnilta. Toteutetaan paikallistoimintaa yhdessä paikallisten kumppanien kanssa. Paikallisia kumppaneita voivat olla esimerkiksi Setan ja Monimuotoiset perheet -verkoston järjestöjen paikallisjärjestöt. Tuetaan paikallistoimintaa henkilöstön aktiivisella tuella ja yhteydenpidolla. Uutena työntekijänä palkattava vertaistoiminnan koordinaattori antaa lisää mahdollisuuksia paikallistoiminnan kehittämiseen.

Kaupunkikohtaiset suunnitelmat vuodelle 2014

Helsinki

Pääkaupunkiseudulla pyritetään järjestämään perhetapaamisia kerran kuukaudessa, Kotolassa vaihtelevina viikonpäivinä. Tapaamiset ovat pääsääntöisesti vapaamuotoisia ja nyyttiperiaatteella (esim. brunssi- tai iltapäivätapaamisia). Tapaamisissa ei aina tarvitse olla erityistä aihetta, mutta välillä vietetään esimerkiksi teemallisia juhlia. Yritetään aktivoida perheitä järjestämään kertaluontoisia perhetapaamisia omaan lähipuistoon. Sitä kautta pääsee tutustumaan uusiin asuinalueisiin ja toivotaan enemmän aktiivisia osallistujia ja vastuunottajia. Facebookin Pääkaupunkiseudun sateenkaariperheet -ryhmässä voi järjestää ex-tempore puistotapaamisia ulkona. Tehdään muutamia retkiä vuodessa (ainakin kevät- ja syysretki) kiinnostaviin perhekohteisiin pääkaupunkiseudulla (eläinpihalle Kirkkonummella, museoille, metsiin jne.). Suunnitellaan myös retkiä Espoossa ja Vantaalla. Järjestetään 1-2 aikuisten omaa tilaisuutta, jossa on asiantuntija-alustus.

Arkitapaamisia jatketaan joka toinen viikko aamupäivisin toimistolla. Tapaamiset ovat suunnattu kotona päivisin lasten kanssa oleville vanhemmille. Arkitapaamisissa on välillä ohjelmaa ja ulkopuolisia avustajia ja välillä keskitytään vain touhuamaan yhdessä. Helsinki Priden yhteydessä järjestetään ainakin koululaisten toimintaa, isätapaaminen, Miten lapsia tehdään -tilaisuus, leikkipuistotapaaminen ja perhepiknik. Siinä pyritään yhteistyöhön HeSetan kanssa. Lisäksi säännöllisiä ryhmiä ovat isätapaamiset kerran kuussa, luomuisien ja -äitien ryhmä kerran kuussa ja alkutaipale-ryhmä kaksi kertaa kuukaudessa. Kansainvälisenä sateenkaariperhepäivänä järjestetään koko perheen tapahtuma.

Joensuu

Joensuun sateenkaariperheet tapaavat toistensa kodeissa noin joka toinen kuukausi. Kesällä tehdään yhteisiä retkiä. Yhteydenottoihin vastaa yhteyshenkilö.

Jyväskylä

Järjestetään kuukausittaiset perhetapaamiset perheiden kodeissa. Perhetapaamisten lisäksi järjestetään sählyvuoro kouluikäisille vanhempineen. Lisäksi järjestetään perheille viisi retkeä, joista kaksi yhdessä Itä-Suomen muiden paikallisryhmien kanssa. Lisäksi käydään esim. pulkkamäessä, luistelemassa, hiihtoretellä.

Kuopio

Järjestetään Kuopiossa ainakin yksi retki toimintavuoden aikana. Innostetaan alueen perheitä muuhunkin toimintaan. Pyritään järjestämään Miten lapsia tehdään -tilaisuus osana koulutushanketta.

Lahti

Lahden Setan kanssa yhteistyössä käynnistetään sateenkaariperheiden tapaamisia Lahdessa.

Lappeenranta

Saimaan Setan kanssa yhteistyössä käynnistetään sateenkaariperheiden tapaamisia Lappeenrannassa.

Mikkeli

Mikkelin sateenkaariperheet tapaavat toistensa kodeissa satunnaisesti. Järjestetään yksi-kaksi yhteistä retkiä kesäkaudella. Yhteydenottoihin vastaa yhteyshenkilö, joka on mukana myös paikallisessa vaikuttamistyössä ja toimii kouluttajana sateenkaariperhekysymyksissä.

Oulu

Perhetapaamisia järjestetään kuukausittain ja näiden lisäksi tehdään muutama yhteinen retki Hoploppiin ja eläinpuistoon. Geokätköilyretki koululaisille on myös suunnitelmissa. Perhettä suunnitteleville on tarkoitus järjestää infotilaisuus keväällä 2014.

Pori

Tapaamisia järjestetään yhteistyössä Satakunnan Setan kanssa.

Rovaniemi

Rovaniemen sateenkaariperheet tapaavat toistensa kodeissa. Yhteydenottoihin vastaa yhteyshenkilö.

Tampere

Järjestetään kuukausittaiset perhetapaamiset. Perhetapaamiset ovat usein luonteeltaan toiminnallisia ja voivat olla retkiä. Vuoden 2014 aikana ohjelmassa on liikuntaseikkailu, letityskurssi, pulkkamäki, perhesähly, Kiviniityn kotieläinpuisto, puistotapaaminen / nyttärit, Äitien ilta, pridetapaaminen, metsäretki, kylpylä Eden, keskustelutapaaminen, askartelutapaaminen ja pikkujoulut. Lisäksi Järjestetään yksi Miten lapsia tehdään -tilaisuus. Jos saadaan lisärahoitusta, järjestetään Sateenkaariperheiden perhevalmennus myös Tampereella. Tarpeen mukaan järjestetään toimintaa / tapaamisia erillisryhmille (kouluikäiset, nuoret, eronneet, alkutaipaleella olevat...)

Turku

Kuukausittaisia perhetapaamisia järjestetään kevät- ja syyskaudella. Yhteen tapaamiseen järjestetään ulkopuolinen luennoitsija ja järjestetään luentoja ajaksi lastenhoito. Järjestetään koko perheen retki museoon, kylpylään tms. Järjestetään kesätapaaminen mökillä tms. vuokrattavassa paikassa. Järjestetään Miten lapsia tehdään -tilaisuus ja Mitä klinikalla tapahtuu -vierailukäynti sekä jatketaan alkutaipaletoiminnan kehittämistä. Järjestetään kansainvälisenä sateenkaariperhepäivänä jotain yhteistä tekemistä. Jatketaan paikallisen vaikuttamistoiminnan kehittämistä ja huolehditaan, että paikallisilla

viranomaisilla ja ammattilaisilla on tietoa sateenkaariperheistä. Toimitetaan esitteitä ja osallistutaan koulutuksiin.

Koululaisten oma toiminta

Vuonna 2014 koululaisille järjestetään kolme erilaista leiriä, yksi vanhempi+lapsi -viikonloppuleiri keväällä, yksi nelipäiväinen leiri kesän perheleirin yhteydessä ja yksi päiväleirinä syksyllä. Koululaisille järjestetään omaa ohjelmaa myös talven perheleirillä. Leirien lisäksi koululaiset kokoontuvat pääkaupunkiseudulla teemailtojen muodossa noin joka kolmas kuukausi. Teemailloissa koululaiset touhuavat aikuisen ohjaajan johdolla erilaisia asioita, mm. tutustuvat erilaisiin urheilu- ja seikkailulajeihin, tekevät ruokaa ja harjoittavat kädentöitä.

Muu tapaamistoiminta ja tapahtumat

Miten lapsia tehdään? -tapahtumia pyritään järjestämään useassa kaupungissa vuosittain. Jokaisen Miten lapsia tehdään? -tapahtuman jälkeen pyritään kasaamaan osallistujista oma alkutaipaleella-ryhmä, johon osallistuu lasta suunnittelevia, odottavia ja lapsen juuri saaneita. Tarjotaan alkutaipalelaisille mahdollisuutta osallistua sateenkaariperheiden perhevalmennukseen.

4.5.2014 järjestetään mahdollisimman monella paikkakunnalla kansainvälisen sateenkaariperhepäivän tapahtumia, jotka ovat iloisia ja näkyviä koko perheen tapahtumia.

Kesällä järjestetään sateenkaariperheiden omaa toimintaa kaikkien Pride-tapahtumien yhteydessä, jos kyseisen kaupungin vapaaehtoisista toimijoista löytyy toteuttajia.

Parisuhdetoiminta

Sateenkaariperheiden parisuhteissa on erityisiä haavoittuvuuksia, jotka johtuvat perheen juridisen aseman, palvelujärjestelmän ja kulttuurisen aseman puutteista. Tästä syystä yhdistys keskittää erityistä huomiota parisuhteiden tukemiseen ja eroauttamiseen. Jos RAY myöntää rahoituksen, yhdistys käynnistää vuonna 2014 yhdessä Parisuhdekeskus Katajan kanssa Sateenkaariparit -hankkeen, jonka myötä sateenkaariperheiden (ja lapsettomien sateenkaariparien) parisuhteita voidaan monin tavoin tukea. (Ks hankkeet).

Toimenpiteet:

Riippumatta Sateenkaariparit-hankkeen käynnistymisestä, järjestetään yksi parisuhdeleiri (ks leiritoiminta) toukokuussa Kirkkonummella. Jos vertaistoiminnan koordinaattorin palkkaamiseen saadaan rahoitus, järjestetään toinen parisuhdeleiri marraskuussa jossain pohjoisempana Suomessa. Parisuhdetyö on myös koulutushankkeen painopistealue ja koulutushankkeessa kohdistetaan useampia koulutuksia alan ammattilaisille. 20.3.2014 järjestetään koko päivän koulutustilaisuus parisuhde- ja eroauttamisen ammattilaisille.

Erotoiminta

Sateenkaariperheiden juridisen aseman epäselvyyden vuoksi sateenkaariperheet kohtaavat erityisen hankalia tilanteita vanhempien erotessa. Jos lapsen suhdetta kaikkiin vanhempiin ei ole voitu juridisesti vahvistaa lainsäädännön puutteista johtuen, ei yhteiskunnalla ole työkaluja varmistaa lapsen edun

toteutumista eron jälkeen senkään vertaa kuin muissa tilanteissa. Vanhemmille asetetaan tavanomaisesta suurempi vastuu pystyä erokriisin keskellä sopimaan lapsen eron jälkeisestä vanhemmuudesta ilman lainsäädännön (ja suureksi osaksi palvelujärjestelmän) tukea. Erotoiminnan tavoitteena on tarjota sateenkaariperheiden vanhemmille (vertais)tukea eron jälkeen. Erityisesti tavoitteena on tukea eron jälkeistä yhteistä vanhemmuutta. Lisäksi pyritään edistämään sateenkaariperheiden mahdollisuuksia osallistua muuhun ero toimintaan esimerkiksi kouluttamalla eroauttamisen ammattilaisia.

Toimenpiteet:

Toteutetaan toinen sateenkaariperheiden ammatillisesti ohjattu Vanhemman Neuvo -vertaisryhmä yhdessä yhteistyökumppanien kanssa. Ryhmässä tuetaan eron jälkeisen vanhemmuuden toteutumista. Toimitaan kouluttajana NeuvoKeskuksen eroneuvojen koulutuspäivillä. Kohdennetaan koulutushankkeen koulutuksia myös eroauttamisen ammattilaisille laajemmin. 20.3.2014 järjestetään koko päivän koulutustilaisuus parisuhde- ja eroauttamisen ammattilaisille.

Sateenkaariperheiden perhevalmennus

Valmennus täydentää kunnan tarjoamaa synnytys- ja perhevalmennusta. Kurssilla tarjotaan tietoa erityisesti sateenkaariperheiden perheellistymiseen liittyvistä erityishaasteista, käydään läpi perheiden oikeuksia etuuksiin ja ongelmiin etuuskien haussa, syntymässä olevan lapsen juridisen tilanteen turvaamiseen liittyvissä hakemuksissa, sateenkaariperheiden parisuhteen tyyppillisistä sudenkuopista, kolmen ja neljän vanhemman perheiden erityishaasteista jne. Sateenkaariperheiden oma perhevalmennuskurssi tukee perheiden ongelmien ennaltaehkäisyä, palveluneuvontaa ja toimii myös vahvana vertaistuen paikkana ja muodostaa vertaisverkostoja, jotka kokemusten mukaan helposti jatkuvat koko lasten lapsuuden ajan. Perhevalmennukseen osallistujia kehoitetaan osallistumaan myös yhdistyksen alkutaipaleella-ryhmiin. Valmennus ei korvaa kunnan järjestämää synnytys-/perhevalmennusta vaan täydentää sitä. Valmennuksessa kouluttajina toimivat työntekijät, muut asiantuntijat ja sateenkaariperheelliset kokemuskouluttajat. Valmennuksen tarkemmat sisällöt löytyvät yhdistyksen kotisivuilta.

Toimenpiteet:

Vuonna 2012 pilotoitun sateenkaariperheiden perhevalmennuksen järjestämistä jatketaan. Ensimmäisen toimintavuoden aikana tavoitettiin 160 lasta odottavaa tai suunnittelevaa osallistujaa neljällä eri kurssilla. Valmennuskurssien kysyntä on siis ollut valtavaa ja ryhmät ovat olleet ylisuuria. Tiedon leviäminen yhdistyksen perhevalmennuksista on kiihdyttänyt kysyntää. Ilman lisäresursseja toimintaa ei kuitenkaan voida laajentaa. Päinvastoin on päätetty tiivistää kurssia niin, että se lyhennetään seitsemästä luennosta viiteen luentoon.

Vuonna 2014 toteutetaan kaksi viiden luennon iltakurssia Helsingissä (yksi keväällä ja yksi syksyllä) ja yksi viikonloppukurssi leirimuotoisena, jotta kaikkien on mahdollista osallistua valmennukseen. Vuonna 2014 viikonloppukurssi järjestetään marraskuussa. Jos vertaistoiminnan koordinaattorin palkkaamiseen saadaan rahoitus, vastataan perhevalmennuksen kasvavaan kysyntään järjestämällä kolmas iltakurssi Helsingissä ja selvittämällä tiivistetyn iltakurssin/päiväkurssin järjestämistä Turussa ja Tampereella.

9. Leiritoiminta

Leiritoiminta on ollut yli vuosikymmenen ajan Sateenkaariperheet ry:n toiminnan keskeinen ja kysytyin toimintamuoto, jolla ylläpidetään sateenkaariperheiden psykososiaalista hyvinvointia. Kyseessä ei ole loma- ja virkistystoiminta vaan leirit ovat ohjelmaltaan hyvin vertaistuellisia ja lähentyvät sopeutumisvalmennuskurssien toimintatapaa.

Leiritoiminnan jokavuotiset tavoitteet ovat:

- Tarjotaan sateenkaariperheissä elävillä vanhemmille, lapsille ja nuorille erilaisia leirimuotoisia vertaistuen tilanteita.
- Tuetaan vanhempien jaksamista, vanhemmuutta ja parisuhdetta sekä lasten ja nuorten kasvua järjestämällä turvallisia sosiaalisia tilanteita, joissa voi vaihtaa kokemuksia ja tietoa.
- Vahvistetaan kaikkien perheenjäsenten perheidentiteettiä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.
- Pidetään yllä ajatusta moninaisuudesta rikkautena.
- Lisätään osallistujien sitoutumista järjestön toimintaan.
- Järjestetään leirejä mahdollisimman monenlaisille kohderyhmille ja monenlaisiin tarpeisiin: perheleirejä, erityisen teeman ympärillä järjestettyjä leirejä, leirejä varhaisnuorille ja nuorille, lyhyitä ja pidempiä leirejä.
- Järjestetään leirejä eri puolella Suomea
- Pidetään leirien osallistumismaksut kaikkien perheiden mahdollisuuksien rajoissa
- Järjestetään varhaisnuorten ja nuorten leirien jälkeen leiritapaamisia
- Painotetaan leirien ohjelmassa perheidentiteettiä ja sosiaalista hyvinvointia
- Huolehditaan, että jokaisella leirillä on sosiaalialan ammattilaisten tarjoama ryhmä- tai muuta vertaistuen ohjattua tukitoimintaa
- Järjestetään perheleireillä omaa ohjelmaa sekä aikuisille että lapsille, mutta myös yhteistä ohjelmaa
- Tarjotaan perheille tietoa sateenkaariperheiden tilanteesta palveluissa, etuuksissa ja lainsäädännössä
- Tarjotaan mahdollisuuksia osallistua järjestön toimintaan

Vuonna 2014 toteutetaan 6 leiriä, joilla tavoitetaan seuraava määrä leiriläisiä:

1. talven perheleirillä Lappohjassa 60 leiriläistä
2. kevään koululaisten ja vanhempien leirillä Ylöjärvellä 40 leiriläistä
3. kevään parisuhdeleirillä Kirkkonummella 25 leiriläistä
4. kesän perheleirillä Sauvossa 125 leiriläistä
5. kesän koululaisten leirillä Sauvossa 25 leiriläistä
6. syksyn perhevalmennusleirillä 50 leiriläistä

Toimintavuoden aikana tavoitetaan yhteensä 325 leiriläistä ja tuotetaan 800 henkilöleirivuorokautta. Kaikki leirit järjestetään yhteistyössä leirikeskuksen kanssa, joka vastaa leirin majoitus- ja ruokapalveluista. Perheleireillä on järjestetty ikäryhmäkohtainen lastenohjelma/hoido siten, että aikuiset voivat viettää aikaa myös keskenään ja työskennellä työryhmissä keskustellen tai toiminnallisesti käsitellen vaihtelevia teemoja.

Teemat valitaan perheille tehdyn vuosittaisen jäsenkyselyn perusteella. Perheleireillä on myös aikuisille suunnattua rentoutus- ja kuntoutustoimintaa.

Lapsille järjestetään leireillä ikäryhmittäin ohjelmaa, jonka tavoitteena on tutustuttaa lapsia toisiinsa ja toistensa perheisiin, käsitellä perheiden moninaisuutta lasten ikätasolle sopivalla tavalla ja voimaannuttaa lapsia perheidentiteettiä vahvistamalla. Koululaisten omilla leireillä pääpaino on mukavassa leiritoiminnassa, mutta vetäjinä toimivat aina henkilöt, joilla on valmius keskustella heidän kanssaan luottamuksellisesti perhe-elämästä, kasvamisesta ja esimerkiksi syrjäytymiskokemuksista. Parisuhdeleirit järjestetään yhteistyökumppaneiden asiantuntija-apuun turvautuen.

Leiritoimintaa koordinoi järjestösihteeri (vertaistoiminnan koordinaattori, jos hänen palkkukseen saadaan avustusta). Leirien aikana työstä vastaavat järjestösihteerin lisäksi leirityöryhmän vapaaehtoiset, vapaaehtoiset lastenhoitajat sekä tuntipalkkaiset leiriohjaajat ja luennoitsijat, joiden tehtäviin kuuluvat leirikohtaisesti vaihtelevat tehtävät. Kaikilla leireillä peritään osallistujilta kohtuullinen osallistumismaksu. Osallistumismaksut määritellään käytettävissä olevan rahoituksen suhteen. RAYn avustuksen ja kuntien avustusten avulla pyritään pitämään osallistumismaksut mahdollisimman alhaisina. Osallistumismaksujen suuruuden määrittelyssä pyritään mahdollistamaan erityisesti monilapsisten ja yhden vanhemman perheiden osallistuminen leireille ilman kohtuuttomia taloudellisia uhrauksia. Toiseksi koululaisten leirien osallistumismaksut pidetään hyvin matalina, koska heidän kanssaan tehtävä leirityö nähdään erityisen tärkeänä.

Järjestösihteeri (vertaistoiminnan koordinaattori) toimii leirityöryhmän esittelijänä. Leirityöryhmä suunnittelee toiminnan käytännön toteutuksen. Yhdistyksen hallitus päättää leiritoiminnan linjauksista, vahvistaa kunkin leirin budjetin ja vastaanottaa raportin jokaisen leirin taloudellisesta tuloksesta. Leirin osanottajamääristä pidetään kirjaa, leiriläisiltä ja koululaisten leiriläisten vanhemmilta kerätään säännöllistä palautetta. Toiminnanjohtaja valmistelee vuosibudjetin leiritoiminnalle.

Leiritoiminnan tavoitellut vaikutukset:

- Perheiden lisääntynyt hyvinvointi
- Perheiden laajentuneet sosiaaliset verkostot
- Sateenkaariperheissä elävien lasten ja nuorten keskinäisten verkostojen syntyminen
- Jäsenistön sitoutuminen järjestön toimintaan

10. Hallinto

Yhdistyksen toiminnan suuntauksista päättää yhdistyksen vuosikokous, joka kokoontuu kaksi kertaa vuodessa. Toimintasuunnitelman toteuttamisesta vastaa hallitus, jota johtaa puheenjohtaja. Hallitus kokoontuu 6-8 kertaa vuodessa. Hallituksen jäsenillä on omat vastualueet. Hallituksen ohessa toimii ainakin työvaliokunta ja leirityöryhmät. Hallitus voi halutessaan perustaa muitakin työryhmiä tai olla asettamatta jotain aiemmin toiminutta työryhmää. Hallituksen esittelijänä toimii toiminnanjohtaja.

Toimenpiteet:

Pistetään toimeen sääntömuutos, josta päätettiin vuosikokouksessa 2013. Vakiinnutetaan uusien sääntöjen mukaiset kaksi vuosikokousta. Kevätkokous järjestetään 22.3. paikallistoiminnan kehittämispäivien yhteydessä Helsingissä. Syyskokous järjestetään 29.11. Setan edustajakokouksen yhteydessä. Molemmissa yhteyksissä on tarjolla vuosikokouksen lisäksi muutakin mielekästä toimintaa jäsenille. Loppuvuodesta 2013 vahvistetun ensimmäisen johtosäännön soveltamista vakiinnutetaan vuoden 2014 aikana.

Seurannan toteuttaminen:

Sateenkaariperheet ry:n hallitus ja vuosikokous seuraavat toiminnalle asetettujen tavoitteiden saavuttamista raportoinnin sekä toimintakertomusten ja -suunnitelmien avulla. Hallituksen asettamat työryhmät kehittävät ja valvovat tavoitteiden toteutumista. Työntekijät raportoivat hallitukselle leiritoiminnan ja muun toiminnan toteutumisesta. Hallitus laatii keskeisimmille toiminnoille tarkennetut toimintasuunnitelmat. Keskeisimmistä toiminnoista, osallistujamääristä ja yhteydenotoista pidetään kirjaa ja seurataan kysynnän kehittymistä. Leirien ja muiden suurten tapahtumien budjetit vahvistetaan aina hallituksen kokouksessa. Jäsenistölle tehdään kerran vuodessa jäsenkysely, jolla kartoitetaan jäsenten toiveita, tarpeita ja kokemuksia yhdistyksen toiminnassa mukanaolosta.

Talous

Rahoituspohja on edelleen hyvin monipuolinen vaikkakin Raysta on tullut toiminnan päärahoittaja. Avustuksia saadaan vuonna 2014 Raylta, Setalta, KSL:ltä, UM:ltä, OKM:ltä, Väestöliitolta, Helsingin kaupungilta, Tampereen kaupungilta ja Euroopan Komissiolta. Vuonna 2014 avustuksia haetaan myös muilta kaupungeilta, sekä mahdollisesti säätiöiltä erityisiin hankkeisiin. Yhdistyksen tuotoista mainittava osa tulee edelleen myös jäsenmaksu- ja erityisesti varainhankintatuotoista. Sääntömuutoksen myötä yhdistykseen voi liittyä myös kannatusjäseneksi. Budjetin vuosittainen kasvu merkitsee taloushallinnonkin jatkuvaa kehittämistä. Tositetarkastukset suoritetaan vuoden 2013 tapaan. Talouden seurantaa toteutetaan vuosittain vahvistettavan taloussäännön mukaisesti. Alkuvuodesta 2014 hallitus hyväksyy tarkennetun, vuoden 2013 aikana tarkennetun taloussäännön.

Henkilöstö

Raha-automaattiyhdistyksen avustuksella palkataan vuoden 2014 alussa kolmas vakituinen työntekijä. Uuden työntekijän tarvetta perustelee kohderyhmän koon nopea kasvu (ks. alaluku jäsenet), tuen ja vertaistoiminnan, erityisesti perhevalmennuksen, hurja kysyntä, paikallisen vapaaehtoistoiminnan aktivoituminen ja kohderyhmän erityisen tuen tarve ja edunvalvonnan kriittinen merkitys.

Toimenkuvat uuden työntekijän rekrytoimisen jälkeen:

Yhdistyksen hallinnosta ja toiminnan toteuttamisesta vastaa täysipäiväinen toiminnanjohtaja. Toiminnanjohtajan toimenkuvaan kuuluu kokonaisvaltainen vastuu yhdistyksen toiminnasta ja taloudesta. Toiminnanjohtaja toimii hallituksen esittelijänä ja muiden työntekijöiden esimiehenä. Hänen työtehtäviinsä kuuluu järjestöllinen kehittäminen, vaikuttamistyö, kouluttaminen ja viestintään liittyvät tehtävät. Uuden työntekijän myötä toiminnanjohtaja voi keskittyä aiempaa paremmin näihin ydintehtäviinsä sekä kasvavan yhdistyksen hallintoon.

Uutena työntekijänä palkattavan vertaistoiminnan koordinaattorin toimenkuvaan kuuluu tehtäviä molempien nykyisten työntekijöiden (toiminnanjohtaja ja järjestösihteeri) toimenkuvista, jolloin myös he voivat keskittyä nykyistä paremmin omiin keskeisiin työtehtäviinsä. Vertaistoiminnan koordinaattorin

työtehtäviin kuuluu paikallisen ja valtakunnallisen vertaistoiminnan kehittäminen, vapaaehtoisten kouluttaminen, tukeminen ja innostaminen, yhteydenpito vapaaehtoisin ja vapaaehtoisten kesken, leiritoiminnan vertaistuellisten sisältöjen kehittäminen, perhevalmennusten järjestelyt ja vapaaehtoisten vertaiskouluttajien koordinointi, nettivertaistoiminnan (perheaikaa.fi + keskustelufoorumi) koordinointi ja suunnittelu sekä materiaalien tuottaminen ja jäsenten neuvontatehtävät.

Järjestösihteerin uuteen työnkuvaan kuuluvat leiritoiminnan, perhevalmennusten, parisuhdekurssien, avoimien tilaisuuksien, koulutusten jne käytännön järjestelyt, ilmoittautumisten vastaanottaminen, laskutuksen hoitaminen, jäsenrekisterin hoitaminen, järjestön hallintoon liittyvät toimistotyöt sekä jäsenten neuvontatehtävät.

Yhdistyksen palkkalistoilla vuonna 2014 on myös kolme hanketyöntekijää, yksi koulutushankkeessa ja kaksi Kaikkien perheiden Suomi -hankkeessa. Heidän työnkuvansa on määritelty hankkeiden omissa toimintasuunnitelmissa.

Työntekijöiden osaamista ja jaksamista tuetaan säännöllisellä koulutuksella ja virkistyspäivillä. Esimiestyötä tuetaan uudella johtosäännöllä, joka sisältää henkilöstöohjeen. Toteutetaan työterveyshuoltoa yhteistyössä Diacorin kanssa syksyllä 2012 työstetyn työterveyshuollon toimintasuunnitelman pohjalta. Tarjotaan koko henkilöstölle yleislääkäritasoinen sairaanhoito sekä liikunta- ja kulttuurisetelit.

11.Tapahtumakalenteri

Tässä listauksessa on vuoden 2014 suurempien tapahtumien ajankohdat, jotka ovat tiedossa syyskuussa 2013. Listauksessa ei ole mukana säännöllisiä perhetapaamisia, vertaisryhmiä, paikallisia tapahtumia eikä minkään hankkeen tapahtumia (koulutushanke, sateenkaariparit, Kaikkien perheiden Suomi, Perhenetti jne).

31.1.-2.2.	Talven perheleiri Lappohjassa
22.3.	Kevätkokous Helsingissä
22.-23.3.	Paikallistoiminnan kehittämispäivät Helsingissä
maaliskuu	Koululaisten ja vanhempien viikonloppuleiri Ylöjärvellä
8.4.-6.5.	Perhevalmennus, Helsinki, iltakurssi
4.5.	Kansainvälisen sateenkaariperhepäivän tapahtumat eri puolilla Suomea
9.-11.5.	Parisuhdeviikonloppu Kirkkonummella (tai 23.-25.5.)
23.-29.6.	Helsinki Pride -viikon tapahtumat
4.-7.7.	Perheleiri Sauvossa
4.-4.7.	Koululaisten leiri Sauvossa
2.-30.9.	Perhevalmennus, Helsinki, iltakurssi
7.10.-4.11.	Perhevalmennus, Helsinki, iltakurssi (jos saadaan vertaistoiminnan koordinaattori)
marraskuu	Perhevalmennus, Mikkeli?, viikonloppukurssi
29.11.	Syyskokous Helsingissä